

ANUARI D'EMPREDORIA, ECONOMIA I INNOVACIÓ SOCIAL 2022

CENTRE D'ESTUDIS I DE RECERCA EN EMPREDORIA I INNOVACIÓ SOCIAL (CREIS)

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Àrea de Desenvolupament
Econòmic, Turisme i Comerç

L'Anuari d'Emprenedoria, Economia i Innovació Social és una col·lecció d'accés obert promoguda i coordinada pel Centre d'Estudis i de Recerca en Emprenedoria i Innovació Social (CREIS), un centre de recerca interdisciplinària per a l'estudi del fenomen de l'emprenedoria i la innovació social, dels factors que el determinen i de l'impacte que els projectes socials susciten sobre l'economia en general i sobre les persones en particular. La col·lecció es planteja l'objectiu de tractar els diferents temes d'interès social des d'un doble vessant. Primer, des d'un punt de vista proper, vinculat al territori, i amb voluntat d'influir en la definició de les polítiques públiques. I segon, proporcionant la mirada àmplia i rigorosa amb què els experts, acadèmics i no acadèmics, poden analitzar aquests problemes, ajudar a comprendre'n l'origen, i indicar com cal gestionar-los i resoldre'ls de la millor manera possible.

El Anuario de Emprendimiento, Economía e Innovación Social es una colección de acceso abierto promovida y coordinada por el Centro de Estudios y de Investigación en Emprendimiento e Innovación Social (CREIS), un centro de investigación interdisciplinaria para el estudio del fenómeno del emprendimiento y la innovación social, de los factores que lo determinan y del impacto que suscitan los proyectos sociales sobre la economía en general y sobre las personas en particular. La colección se plantea el objetivo de tratar los diferentes temas de interés social desde una doble vertiente. Primero, desde un punto de vista cercano, vinculado al territorio, y con voluntad de influir en la definición de las políticas públicas. Y segundo, aportando la mirada amplia y rigurosa con que los expertos, académicos y no académicos, pueden analizar estos problemas, ayudar a comprender su origen, e indicar cómo hay que gestionarlos y resolverlos de la mejor manera posible.

The Yearbook in Entrepreneurship, Economy and Social Innovation is an open access collection promoted and coordinated by the Center for Studies and Research in Entrepreneurship and Social Innovation (CREIS), an interdisciplinary research center for the study of the phenomenon of entrepreneurship and social innovation, its causal factors, and the impact that social projects have on the economy in general, and people in particular. The collection sets itself the objective of dealing with the different topics of social interest from a double perspective. In the first place, from a close point of view, connected to the territory, and with the will to influence the definition of public policies. Second, providing the broad and rigorous view with which experts, academic and non-academic, can analyze these problems, help to understand their roots, and advise on how they must be managed and solved in the best possible way.

L'Annuaire en Entrepreneuriat, Économie et Innovation Sociale est une collection en libre accès promue et coordonnée par le Centre d'Études et de Recherche en Entrepreneuriat et Innovation Sociale (CREIS), un centre de recherche interdisciplinaire pour l'étude du phénomène de l'entrepreneuriat et l'innovation sociale, des facteurs qui la déterminent et de l'impact que les projets sociaux suscitent sur l'économie en général, ainsi que sur les personnes en particulier. La collection s'est fixé l'objectif de traiter les différents sujets d'intérêt social à partir d'une double perspective. Tout d'abord, d'un point de vue proche, associé au territoire, et avec la volonté d'exercer une influence sur la définition des politiques publiques. Ensuite, en apportant la vision élargie et rigoureuse avec laquelle les experts, universitaires ou non universitaires, peuvent analyser ces problèmes et faciliter la compréhension de leur origine, et indiquer comment il faut les gérer et les résoudre le mieux possible.

Editors / Editores / Editors / Éditeurs:

Marta-Patricia Aparicio y Montesinos, CREIS-UAB
Hector Sala Lorda, CREIS-UAB

Disseny i maquetació:

Servei de Publicacions de la UAB

Edició:

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
Edifici A. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
sp@uab.cat
<https://publicacions.uab.cat>

ISBN (paper): 978-84-19333-27-8

ISBN (digital): 978-84-19333-28-5

Dipòsit legal: B-14604-2022

ANUARI D'EMPREDENDORIA, ECONOMIA I INNOVACIÓ SOCIAL està subjecte a una llicència d'ús Creative Commons:

Reconeixement – No comercial – Sense obra derivada (by-nc-nd): no es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

Índex

Presentació	5
--------------------------	---

PART I. EXPERIÈNCIES TERRITORIALS

1. L'economia social i solidària al Vallès Occidental i al Vallès Oriental	11
Observatori del Vallès Occidental – Consell Comarcal del Vallès Occidental	
Observatori – Centre d'Estudis del Vallès Oriental – Consell Comarcal del Vallès Oriental	
2. Transformació social: concepte i projectes guardonats amb els Premis eines 2021	
Part A. El concepte de transformació social	41
Carolina Cubero Rivera, màster en Emprenedoria i Innovació Social per la UAB	
Part B. Seguiment dels projectes guardonats amb els Premis eines 2021	47
Ajuntament de Mollet del Vallès	
Ajuntament de Sant Cugat del Vallès	
Consell Comarcal del Vallès Occidental	
Consell Comarcal del Vallès Oriental	
3. Paisatge i economia social i solidària: una mirada a través dels sectors estratègics locals	59
Jordi Boixader, Diputació de Barcelona	

PART II. MONOGRAFIES

4. L'ús de l'anàlisi de cicle de vida dins de l'economia circular	91
Montse Meneses Benítez, <i>Departament de Telecomunicació i Enginyeria de Sistemes i CREIS, UAB</i>	
Ramon Vilanova Arbós, <i>Departament de Telecomunicació i Enginyeria de Sistemes i CREIS, UAB</i>	
5. Les alternatives a la distribució alimentària en un marc d'economia social i solidària	103
Josep Espluga Trenc, <i>Departament de Sociologia i IGOP, UAB</i>	
Guillem Sala, <i>Departament de Sociologia i CREIS, UAB</i>	
6. Balanç del cooperativisme 2021	117
Lorena Torró i Garrido, <i>direcció de CoopCat</i>	
7. La salut mental a Catalunya. Emprenedoria i transformació social	149
Enric Arqués, <i>psicòleg clínic i codirector de Fundació Joia</i>	
Miquel Domènech, <i>Departament de Psicologia Social i CREIS, UAB</i>	
8. Actituds emprenedores i aspectes socials de l'emprenedoria en l'àmbit universitari	163
Sebastian Aparicio, <i>Departament d'Empresa i CREIS, UAB</i>	
Andreu Turro, <i>Departament d'Empresa i CREIS, UAB</i>	
Joan Torrent-Sellens, <i>Estudis d'Economia i Empresa i Grup d'Investigació Interdisciplinària sobre les TIC (i2TIC), UOC</i>	
David Urbano, <i>Departament d'Empresa i CREIS, UAB</i>	

6. Balanç del cooperativisme 2021

Autoria | Lorena Torró i Garrido, *direcció de CoopCat*

Durant el 2021, les greus conseqüències provocades per la pandèmia encara afecten moltes llars. A més de la pèrdua d'éssers estimats, moltes famílies també han hagut de fer front a la pèrdua del seu lloc de treball. El procés de reconstrucció social i econòmica serà lent i passarà força temps fins que puguem tornar a la «normalitat» en tots els àmbits de la nostra quotidianitat.

A continuació, s'exposa el balanç de les principals fites assolides i les accions impulsades pel moviment cooperatiu, així com les principals polítiques entorn del reconeixement, la promoció i el foment del cooperativisme, en particular, i l'economia social i solidària, en general, per encaçalar aquest procés de reconstrucció socioeconòmica.

Una economia per a la vida

La tasca de **representació i lideratge** desenvolupada per les organitzacions representatives del moviment cooperatiu¹ s'ha centrat a

facilitar la recuperació i reactivació econòmica de les cooperatives, malgrat les diverses crisis que s'han succeït durant el 2021, i a difondre

¹ La Confederació de Cooperatives de Catalunya: agrupa, lidera i representa el conjunt del cooperativisme a Catalunya.
Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya: representa, promou i dona suport al món cooperatiu agroalimentari i rural.
Federació de Cooperatives de Consumidors i Usuaris de Catalunya: representa, promou i defensa el cooperativisme de consum i els drets dels consumidors.
Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya: representa i defensa les cooperatives d'ensenyament, basades en un model d'escola laica, plural, activa, humanista i integrada en els valors d'una societat catalana.
Federació de Cooperatives d'Habitatges de Catalunya: impulsa el dret a l'habitatge, enforteix l'habitatge com a bé d'ús, promou el model cooperatiu i representa i defensa els interessos de les cooperatives d'habitatge.
Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya: agrupa, lidera i representa el cooperativisme de treball com a forma d'autoocupació en un model d'empresa en què els objectius econòmics i empresarials s'integren amb d'altres de caràcter social.

els principis i valors cooperatius com a factors tractor d'un model socioeconòmic més just, equitatiu i sostenible.

Arran de la convocatòria d'eleccions al Parlament de Catalunya, s'ha elaborat un informe amb més de cinquanta mesures per a l'economia cooperativa amb l'objectiu de dotar de mesures de foment i promoció les formacions polítiques per a la confecció dels seus programes electorals i adquirir un compromís d'aposta pel cooperativisme.

Una de les novetats més destacades de 2021 és la participació del cooperativisme en el Pacte Nacional per a la Indústria 2022-2025, una fita molt important per aconseguir que les empreses cooperatives tinguin el protagonisme que els pertoca en el procés de transformació del model industrial del país.

Destaquem el treball en l'impuls d'una nova convocatòria del Pla de Millora de la Competitivitat de les cooperatives agràries, dotat amb un pressupost plurianual inicial de 13 milions d'euros; el desenvolupament del Pla Estratègic de la Política Agrària Comuna 2023-2027, que ha aconseguit que el pressupost de l'Administració s'incrementés en més de 31 milions d'euros respecte de la seva proposta inicial; la col·laboració de manera permanent i sistemàtica amb centres de recerca europeus, entitats

representatives del cooperativisme agrari europeu i altres organismes i empreses per al disseny i redacció de nous projectes d'innovació i recerca.

En l'àmbit de l'emergència habitacional, s'ha definit una proposta per elaborar una regulació específica i la promoció de l'habitatge cooperatiu en cessió d'ús com a modalitat d'accés a l'habitatge assequible i no especulativa. Alhora, s'han generat les accions necessàries per millorar el finançament, l'assequibilitat, la fiscalitat i l'assessorament en administracions locals per a la cessió de sòl i patrimoni, i impulsar l'habitatge cooperatiu en cessió d'ús amb serveis per a gent gran i difondre'n els avantatges en relació amb els models d'atenció a la vellesa existents.

Vista la necessitat que les escoles cooperatives siguin representades dins el sistema de les escoles concertades amb una veu pròpia que defensi les seves necessitats i interessos, el 2020 es va constituir l'Associació Empresarial d'Escoles Cooperatives de Catalunya, que durant el 2021 ha començat a caminar.

Finalment, es destaquen reptes com l'accés del cooperativisme als Fons Europeus Next Generation i la participació en aquests, i la creació de Seira Impuls Cooperatiu, el primer vehicle d'inversió amb suport públic exclusiu per al cooperativisme i l'ESS.

Foment i promoció del cooperativisme i l'ESS

Per assolir una recuperació econòmica justa, solidària i sostenible, és essencial el desenvolupament de grans projectes que, realment, siguin transformadors del model econòmic actual. Per fer possibles aquests projectes és indispensable la **intercooperació**.

Connectar talent, coneixements i recursos és el que s'ha fet a través del grup de treball N'Xarxa per impulsar projectes importants en sectors com la logística i la distribució, la cultura,

l'atenció a les persones, la digitalització i la transició energètica. Aquest enxarxament ha donat com a resultat l'articulació de vuit projectes d'alt impacte que poden crear més de tres mil llocs de treball directes, amb més de dos milions de persones beneficiàries dels serveis o productes i més de 119 milions d'euros d'impacte.

Un altre factor clau per materialitzar aquests grans projectes és la possibilitat d'aconseguir finançament per poder desenvolupar-los.

Vinculat a la publicació del PERTE d'economia social, s'ha fet una tasca de promoció i assessorament dels projectes cooperatius catalans per acompanyar-los i intentar millorar les seves opcions d'accedir als fons NGEU, que se centrarà en els eixos de salut, mobilitat elèctrica, energies renovables, indústria agroalimentària i economia circular, per executar d'entre 2022 i 2025 i amb una dotació de 808 milions d'euros.

En la vessant de turisme sostenible centrat en la cultura, la gastronomia i l'entorn natural, s'han dissenyat noves rutes dins el projecte Turiscoop. En aquest projecte es vinculen cooperatives agràries amb experiències turístiques a través de l'aprofitament dels recursos del territori, la suma amb proveïdors locals i l'aportació d'innovació i creativitat amb la finalitat de crear un producte diferencial que cridi l'atenció i serveixi de reclam per dinamitzar les cooperatives i, paral·lelament, el territori, i difondre, mitjançant experiències cooperatives, els valors del cooperativisme a la societat.

En l'àmbit de la intercooperació orientada a la innovació, cal destacar els estudis realitzats en aquest àmbit que ens han permès identificar el potencial de substitució de productes de base fòssil per nous productes provinents de la bioeconomia circular. L'activitat agroalimentària que desenvolupen les cooperatives és una gran generadora de coproductes i, només per aquest fet, el món cooperatiu agrícola està pivotant i liderant transformacions entorn de l'economia circular, la bioeconomia i la sostenibilitat.

En l'àmbit del consum conscient interconnectat amb la producció agrària, neix un dels actors d'aquesta intercooperació, que és la Sectorial de Cooperatives de Consumidores de Productes Ecològics. Creada a finals de l'any 2020, aquesta sectorial té l'objectiu d'actuar com a punt de trobada, intercooperació i representació de les cooperatives d'aquest sector per potenciar i enfortir col·lectivament un sistema alimentari sostenible autogestionat per les cooperatives de consum. Durant l'any 2021 la sectorial ha dut a terme diferents activitats que han permès afermar el seu procés de consolidació.

Part d'aquesta promoció i consolidació del cooperativisme exigeix explorar els sectors

emergents i els nous models en el cooperativisme de consum. Àmbits com l'habitatge cooperatiu en cessió d'ús i les comunitats energètiques locals són sectors prioritaris d'actuació per actualitzar el model del cooperativisme de consum i adaptar-se a les noves activitats que s'articulen des de col·lectius ciutadans.

Paral·lelament, part de les accions orientades directament a la base social —les persones— i un dels grans reptes de l'àmbit rural són les polítiques d'igualtat de gènere. S'han impulsant diferents iniciatives, com trobades de dones de cooperatives en l'àmbit agrari, participació en el programa de dones del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural 2021-2023, redacció de codis de bones pràctiques en polítiques d'igualtat en cooperatives o participació en el grup de treball per a la igualtat de gènere. En l'àmbit del cooperativisme, on la presència de les dones està més consolidada —en alguns sectors són capdavanteres i líders de projectes cooperatius, com en el cas del treball associat—, s'han aplicat els plans d'igualtat de gènere impulsats per les estructures representatives.

Amb l'ull posat a la base social del futur i amb vint-i-set edicions, els Jocs Florals són una de les activitats més consolidades a les escoles cooperatives i tenen per objectiu fomentar la creació de cooperatives d'alumnes i oferir una eina amb una metodologia de treball pràctica per a les escoles. A l'edició de l'any passat es van presentar 146 obres de 22 escoles diferents i hi va haver un total de 50 premis en les diferents categories i modalitats. En aquesta mateixa línia d'intercooperació entre els joves, destaquem l'Itinerari Educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques. Durant el curs 2019-2020, es va posar en marxa la primera edició d'aquesta proposta formativa dirigida a l'alumnat de 3r i 4t d'ESO, que pretén que les joves coneguin conceptes com l'emprenedoria col·lectiva, els valors cooperatius, el consum conscient o la banca ètica. A causa de la interrupció de les classes provocada per la pandèmia, fins aquest curs 2021-2022 no se n'ha posat en marxa la segona edició. En conjunt, al llarg de les dues edicions de l'Itinerari Educatiu, més de 8.300 alumnes d'arreu de Catalunya s'han format en cooperativisme i economia social.

Moció sobre cooperativisme i economia social

El desembre de 2021, el Parlament de Catalunya va reconèixer la importància de l'economia social i solidària (ESS) a Catalunya i va considerar imprescindible que l'ESS sigui definitivament un agent socioeconòmic de pes per assolir una economia democràtica, equitativa, solidària, sostenible i feminista. També va considerar indispensable que l'economia social i solidària de Catalunya es doti d'un marc normatiu que promogui una economia plural, democràtica i basada en les persones, i que disposi de tots els mecanismes per fomentar-ne el creixement, especialment amb noves eines de col·laboració pública, social i comunitària.

Un cop el Consell Executiu va aprovar la memòria preliminar, va tenir lloc el tràmit de consulta prèvia sobre la norma (entre el 9 de setembre i el 8 d'octubre), a través del Portal Participa i, en la fase posterior, es va iniciar l'elaboració de l'articulat, conjuntament amb el sector de l'ESS.

El cooperativisme —en el marc de l'Associació Economia Social Catalunya— ha dedicat molts esforços a treballar l'articulat de la futura Llei d'Economia Social de Catalunya a través d'una desena de reunions internes amb juristes i en coordinació amb la Direcció General d'Economia Social, Tercer Sector i Cooperatives. També s'ha començat a treballar en la definició dels indicadors que han d'establir què es considera economia social.

A més, a la moció s'agraeix també la tasca de les més de 7.000 organitzacions, dels espais de xarxa i de coordinació, de les 139.000 persones treballadores i de tota la base social que configura aquest model econòmic.

Reconeix i agraeix també el paper primordial que ha adoptat l'ESS durant la pandèmia, demostrant un rol cada cop més present i transformador, i evidenciant que és possible fer economia social sobre la base de la igualtat, la cooperació, la participació i la cura del medi ambient.

El Parlament expressa la importància de la tasca de la Xarxa de Municipis per l'Econo-

mia Social i Solidària (XMESS) i encoratja els municipis i consells comarcals a fer-la créixer i a intercanviar i difondre coneixements i experiències locals, vetllant per incrementar el sector socioempresarial i el sector sociocomunitari amb l'objectiu que ajudin a enfortir la qualitat de vida, la justícia social, la participació democràtica i la sostenibilitat.

En paral·lel, s'insta els diferents departaments de la Generalitat a promoure les modificacions legislatives o la creació de noves normatives per tal d'adequar la resta del cos normatiu a un reforç dels objectius de l'ESS; tenint en compte, entre d'altres:

- Promoure el model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús i facilitar els mecanismes públics financers per permetre el finançament d'aquest model assequible i no especulatiu.
- Impulsar un pacte català per una economia per la vida que reculli la pluralitat d'agents socials i econòmics catalans per avançar cap a un nou model econòmic plural, sobirà, democràtic i relocalitzat per a Catalunya.
- Dotar de recursos suficients la transformació d'empreses en cooperatives en el sector industrial, partint de la necessària reconversió de l'actual model industrial en un model basat en la innovació, l'economia ecològica i l'orientació de la producció cap a la demanda interna amb mètodes democràtics de gestió, propietat i control.
- Desenvolupar i reforçar programes generals de coneixement i suport al cooperativisme i a l'economia social i solidària millorant l'atenció a les persones que volen emprendre col·lectivament.
- Impulsar noves opcions de finançament i garantir la màxima col·laboració i implicació segons l'àmbit sectorial dels diferents departaments de la Generalitat per elaborar línies i programes de suport

específics orientats a projectes transformadors des de la perspectiva social, feminista, democràtica i ecològica, com ara:

- a) Cooperatives i comunitats per a un model energètic renovable i participat per a l'impuls de la transició energètica.
- b) Projectes per a la mobilitat sostenible de base col·lectiva i cooperativa.
- c) Cooperativisme de consum alimentari.
- d) Suport a projectes d'assessoria ju-

rídica, laboral, fiscal, econòmica i social, referida a diferents àmbits, en pro de la justícia global.

- e) Projectes destinats a consolidar i estendre l'ús de les finances ètiques.
- f) Projectes de cooperatives d'iniciativa social en els diferents àmbits d'educació i lleure, acció social, infància en risc, gent gran (SAD), inserció sociolaboral, atenció precoç, atenció a persones amb capacitats diverses, mediació, salut mental...

La Comissió Europea aprova el Pla d'acció per a l'economia social (2021-2030)

El Pla² constata la contribució positiva de les entitats que integren l'economia social per aplicar els principis del pilar europeu de drets socials i els objectius de la UE per a l'any 2030, en especial el relatiu a augmentar la taxa d'ocupació i disminuir el nombre de persones en risc de pobresa i exclusió social.

Així mateix, destaca el paper complementari dels estats membres en la prestació de serveis socials de qualitat, la integració de joves i col·lectius amb dificultats, la millora de la igualtat de gènere i l'execució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

La Comissió considera que aquest potencial està infrautilitzat i per això proposa un pla d'acció per fomentar la innovació social, afavorir el desenvolupament de l'economia social i impulsar-ne el model transformador.

A manca d'una definició global i estàndard de què és l'economia social, les diferents institucions europees n'han consensuat els elements característics següents:

- Primacia de les persones i de les finalitats socials i mediambientals per sobre del benefici.
- Reinversió de la majoria dels beneficis i excedents en accions a favor dels membres o usuaris (interès col·lectiu) o bé de la societat (interès general).
- Governança democràtica o participativa.

Si bé aquests principis poden complir-se en una pluralitat d'entitats amb independència de la forma jurídica, la Comissió Europea reconeix que tradicionalment les entitats que integren l'economia social adopten la forma de cooperativa, mutualitat, associació o fundació.

Per tal de garantir el desenvolupament complet del potencial d'aquestes entitats, la Comissió Europea es compromet a dur a terme les accions següents:

² Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions: «Construir una economia que funcioni per a les persones: un pla d'acció per a l'economia social». COM (2021) 778, de 9.12.2021.

- Crear un marc adequat que integri la política fiscal i les polítiques sectorials tenint en compte les particularitats de les diferents formes jurídiques. Així mateix, apostar per la contractació pública responsable.
- Crear oportunitats per al desenvolupament de les entitats de l'economia social: suport a les empreses i desenvolupament de capacitats; millorar l'accés al finançament (en particular a través del fons InvestEU); maximitzar la contribució de l'economia social a les transicions ecològica i digital i el foment de la innovació social.
- Millorar el reconeixement de l'economia social i el seu potencial.

De manera complementària, la Comissió anima als estats membres a adoptar o actualitzar les estratègies i mesures que afectin l'economia social.

Tant el Comitè Econòmic i Social Europeu com el Comitè de les Regions han acollit favorablement la iniciativa de la Comissió Europea. El Comitè Econòmic i Social Europeu³ destaca la necessitat de consolidar els criteris consensuats en l'àmbit europeu per reconèixer les organitzacions i empreses que integren

l'economia social amb independència de la forma jurídica, i alhora emfatitza la necessitat de mesurar l'impacte social d'aquestes entitats. Defensa la necessitat de disposar d'un sistema permanent de cens d'àmbit europeu que permeti obtenir dades estadístiques de qualitat, comparables i actualitzades, sobre les característiques i l'impacte del sector.

El Comitè de les Regions destaca, entre altres aspectes, l'arrelament territorial de les empreses de l'economia social, atès que són un tipus d'entitats que no es deslocalitzen i alhora estan compromeses amb el lloc on operen.⁴

En l'àmbit estatal cal tenir en compte la presentació, durant el darrer trimestre de l'any, del Pla d'impuls de la formació professional del treball autònom i l'economia social per part del Ministeri de Treball i Economia Social. Es preveu destinar-hi 3,4 milions d'euros.⁵

D'altra banda, i atesa la continuïtat de les mesures d'emergència sanitària per contenir la pandèmia de la COVID-19 al llarg de l'any 2021, en l'àmbit autonòmic català enguany s'han prorrogat algunes de les mesures aprovades l'any 2020, elaborades conjuntament entre les organitzacions representatives del cooperativisme i el Registre de Cooperatives de Catalunya.⁶

3 Dictamen del CESE sobre «El paper de l'economia social en la creació d'ocupació i en l'aplicació del pilar europeu de drets socials». DOUE C 286, de 16.07.2021.

4 Dictamen del CR – Un pla d'acció per a l'economia social. DOUE C 440, de 29.10.2021.

5 Font: nota de premsa del Ministeri de 18.11.2021.

6 Decret llei 7/2021, de 9 de febrer, de mesures extraordinàries en matèria de cooperatives, empreses i entitats de l'economia social, com a conseqüència de la crisi derivada de la COVID-19 i de modificació del Decret llei 16/2020, de 5 de maig, de mesures urgents complementàries en matèria de transparència, ajuts de caràcter social, contractació i mobilitat per fer front a la COVID-19. DOGC núm. 8339, d'11.02.2021.

Empitjora la disponibilitat de dades estadístiques sobre cooperatives

Amb caràcter previ a l'anàlisi de les escasses dades estadístiques sobre les cooperatives, cal fer palès que enguany aquesta mancança ha empitjorat, atès que ja no es disposa de les dades del Ministeri de Treball i Economia Social actualitzades.

Aquest fet dificulta l'anàlisi d'una realitat socioeconòmica de la qual, tal com constata la Comissió Europea i altres agents fan palès any rere any, es disposa poca informació, no comparable ni periòdica.

Malgrat això, a continuació podem mostrar dades de 2021 sobre demografia empresarial a partir de la informació de diferents departaments de la Generalitat. Les dades vinculades al Ministeri de Treball i Economia Social (informació sobre els règims de cotització, ocupació i econòmico-financera) són de 2019.

Per facilitar l'anàlisi de dades, s'han agrupat les cooperatives de diferents maneres: per branques, per activitat cooperativitzada, per sector d'activitat i per seccions d'activitat.

Les dues primeres agrupacions provenen de la classificació de les cooperatives segons la classe de cooperativa codificada al Registre Central de Cooperatives de Catalunya. El sector d'activitat és el sector codificat també pel Registre Central de Cooperatives de Catalunya. I les seccions d'activitat és una classificació segons els epígrafs dels codis CCAE. Tot i que aquestes agrupacions puguin compartir denominacions, cal tenir en compte que les cooperatives poden estar en un o altre grup depenent del criteri utilitzat per a la classificació.

L'agrupació per **branques de cooperatives** es fa tenint en compte les branques princi-

pals que defineix la llei de cooperatives. Amb el nom *Altres* s'agrupen les cooperatives integrals, les marítimes, les sanitàries i les de segon grau. La segona agrupació es fa tenint en compte **l'activitat cooperativitzada** i queda de la manera següent:

Producció: agràries, de segon grau, marítimes, serveis i transports de la branca de serveis.

Treball: treball associat, ensenyament, artesans i transports de la branca de treball.

Consum: consumidors i usuaris, ensenyament de consumidors i usuaris, habitatges i sanitàries.

Integrals: integrals d'ensenyament i d'integració social, així com de consumidors i usuaris i treball associat.

Cal tenir present que l'activitat cooperativitzada és la que duen a terme les sòcies d'una cooperativa, que pot ser en forma de lliurament de béns, serveis, treball o qualsevol altra activitat. És a dir, és l'activitat realitzada entre la cooperativa i les seves persones sòcies, a través de la qual se satisfan les necessitats o els interessos socioeconòmics comuns amb el propòsit de millorar la situació econòmica i social dels seus components. L'activitat cooperativitzada pot consistir en el consum de béns o de serveis o en la prestació de treball.

Atès l'elevat nombre d'epígrafs en la classificació d'activitat del CCAE, s'ha optat per utilitzar una agrupació de les seccions d'activitat. L'agrupació queda de la manera següent:

Epígraf CCAE	Grup d'activitat
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca
B, C	Indústria manufacturera
D, E	Producció i distribució de subministres
F	Construcció
G, I	Comerç i hostaleria
H, J	Transport, emmagatzematge i comunicacions
K, L	Intermediació financera i activitat immobiliària
M, N, O, T	Activitats professionals i serveis auxiliars
P, Q	Ensenyament, activitats sanitàries i socials
R, S	Activitats culturals i altres serveis

Demografia empresarial

Pel que fa a les societats cooperatives, les dades mostren una certa estabilitat a llarg termini, si bé els primers anys (fins al 2018) van decaure i el 2019 i el 2020 van créixer. Malgrat això, el 2021 registren una davallada del 3,3 %, segons dades del DIRCE, la base de dades de l'INE que conté informació agregada de les empreses i unitats locals que operen a l'Estat espanyol.

Diversitat i fortaleza de les classes cooperatives

A Catalunya hi ha 4.519 cooperatives amb una antiguitat mitjana de 20,95 anys i una mitjana de sòcies inicials, quan es van constituir i inscriure al Registre corresponent, de 63,95 persones.

Les cooperatives, en funció de la classe d'activitat que constitueixi el seu objecte social, es classifiquen per branques i el 74,46 % de les cooperatives són de treball associat. En nombre, les segueixen les agràries (433 cooperatives), les de serveis (246 cooperatives) i les de consumidors i usuaris (150 cooperatives). Les

menys nombroses són les cooperatives d'ensenyament (78 cooperatives), les d'habitatge (105 cooperatives) i altres tipus (142 cooperatives).

Atenent la figura 1 i la taula 1, podem observar la tendència creixent en totes les branques cooperatives, llevat de la d'agràries i la d'ensenyament. Tanmateix, el decreixement d'aquestes dues branques és degut a motius diferents: mentre que a la branca d'ensenyament el decreixement està motivat per la finalització de l'activitat cooperativitzada (jubilació, canvi de projectes...), a les agràries és degut a les fusions produïdes entre cooperatives, per la qual cosa l'activitat es manté.

Altrament, el motiu pel qual la branca de treball associat és tan elevada en nombre de cooperatives, respecte de les altres, és perquè es tracta de l'única branca cooperativa orientada a l'autoocupació i, per tant, la necessitat que resolen o l'interès comú que mou les sòcies que en formen part és procurar-se un lloc de treball; així doncs, de manera col·lectiva s'inicien els negocis respectius. És, clarament, un reflex d'iniciativa emprenedora en què es prefereix autogestionar el lloc de treball.

Cal valorar el creixement que es produeix en la branca de consumidors i usuaris i en la d’habitatge. Els interessos comuns que els mouen és millorar la situació econòmica i social, per la qual cosa, de manera col·lectiva, s’empren projectes per resoldre aquestes necessitats: estalvi o accés a béns de consum o serveis que no ofereix el mercat o els ofereix en condicions diferents a les necessitats.

Així doncs, és important ressaltar que cada vegada més persones opten pel cooperativisme, bé per garantir el lloc de treball de manera autogestionada i, per tant, per ser-ne responsables i amos, bé per procurar un estalvi familiar o l’accés a béns de consum o serveis, bé per garantir i millorar la sostenibilitat de projectes d’alt impacte econòmic i social.

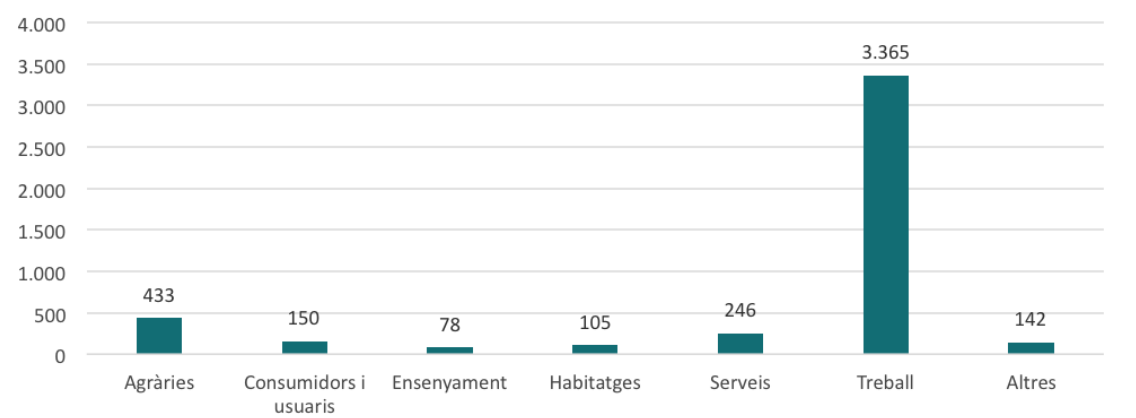

Figura 1. Recompte de cooperatives segons branques. Unitats: nombres absoluts.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
Agràries	436	433	429	429	431	433
Consumidors i usuaris	126	133	136	138	150	150
Ensenyament	83	83	79	79	78	78
Habitatges	83	82	92	98	105	105
Serveis	224	231	240	243	247	246
Treball associat	3036	3142	3237	3294	3361	3365
Altres	95	104	117	123	142	142
TOTAL	4083	4208	4330	4404	4514	4519

Taula 1. Recompte de cooperatives per branques en els darrers 5 anys. Unitats: nombres absoluts.
⁽¹⁾ Les dades de 2022 són a 31 de gener. La resta d’exercicis són dades a 31 de desembre.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Antiguitat i sòcies inicials

Les cooperatives que tenen més antiguitat són les agràries, amb 47,47 anys de mitjana. Les segueixen les d'ensenyament, amb 38,14 anys, i les de consumidors i usuaris, amb 33,47 anys. Les cooperatives de menys antiguitat són les classificades com a altres, amb 15,77 anys, seguides de les d'habitatge, amb 17,38 anys, i les de treball associat, amb 17,02 anys.

Pel que fa a la mitjana de sòcies inicials, les que en tenen més són les de consumidors i usuaris, amb una mitjana de 876,35 sòcies, seguides per les classificades com a altres, amb 488,94 sòcies, i les agràries, amb 152 sòcies. Les cooperatives amb la mitjana més baixa de sòcies inicials són les de treball associat, amb 4,25 persones, i les de serveis, amb 8,10 sòcies.

Sobre la base del que disposa la taula 2, observem que les cooperatives agràries, les d'ensenyament i les de consumidors i usuaris tenen una major antiguitat. Aquesta durabilitat temporal és deguda a la renovació o incorporació sostinguda de sòcies, les quals veuen que l'aposta i participació en el projecte col·lectiu dona una resolució a les seves necessitats. Són cooperatives en què generació rere generació aposten pel model o bé en què l'atractivitat del projecte col·lectiu garanteix una incorporació permanent de sòcies.

Altrament, el fet que les cooperatives de treball associat, serveis i habitatge tinguin una mitjana d'anys inferior a la mitjana es deu a fets diferenciats: d'una banda, a les cooperatives de treball associat i serveis, la vida de la cooperativa va estretament lligada al projecte laboral de les persones que les conformen i, llevat de

les cooperatives de gran dimensió d'aquestes branques, la resta neixen quan els fundadors de la societat inicien el treball col·lectiu i moren quan aquests es jubilen o perquè les persones han canviat el projecte laboral. Pel que fa a la branca d'habitatges, serà interessant veure l'evolució en els pròxims anys, atès que, amb la incorporació del model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús, s'incrementa el nombre de cooperatives d'aquesta branca amb projecció de durada més enllà de les necessitats habitacionals immediates dels socis fundadors.

Altrament, pel que fa a les sòcies inicials, seria interessant poder analitzar el comportament de les cooperatives pel que fa a la incorporació de sòcies i als canvis produïts des de la constitució. Tanmateix, no es disposa de dades explotables provinents de fonts oficials que ens permetin aquesta anàlisi de la base social.

Tot i això, cal destacar la mitjana de socis inicials de les cooperatives agràries i de consumidors i usuaris, que mostren una gran solidesa de la base social a l'inici dels projectes.

Així mateix, és important posar en relleu que la branca que inclou altres tipus de cooperatives, sobretot les integrals de consumidors i usuaris i de treball associat, són les que fan pujar la mitjana de socis inicials respecte d'altres branques incloses en aquest grup, com les cooperatives de segon grau. En aquest cas, el pes que conformen les sòcies consumidores o usuàries és molt significatiu i cal posar-lo en valor, ja que ens trobem amb algunes cooperatives que, en la seva constitució, tenien entre 2.000 i 60.000 persones sòcies consumidores.

	Recompte	Percentatge	Mitjana antiguitat	Mitjana sòcies inicials
Agràries	433	9,58	47,47	152,58
Consumidors i usuaris	150	3,32	33,47	876,35
Ensenyament	78	1,73	38,14	29,65
Habitatges	105	2,32	17,38	32,55
Serveis	246	5,44	19,32	8,10
Treball associat	3.365	74,46	17,02	4,25
Altres	142	3,14	15,77	488,94

Taula 2. Descriptius de les cooperatives segons branques. Unitats: nombres absoluts i mitjanes, percentatge.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Activitat cooperativitzada

Per posar-nos en context, l'activitat cooperativitzada és l'activitat realitzada entre la cooperativa i les seves persones sòcies, a través de la qual se satisfan les necessitats o els interessos socioeconòmics comuns amb el propòsit de millorar la situació econòmica i social dels seus components. L'activitat cooperativitzada pot consistir en el consum de béns o de serveis, l'estalvi o la millora de les rendes o la prestació de treball.

- Podem trobar bibliografia cooperativa que distingeix únicament dos tipus de cooperatives en funció de l'activitat cooperativitzada: les de producció (incloent-hi treball) i les de consum. Tanmateix, a Catalunya, en la línia del que defineix l'Aliança Cooperativa Internacional, tradicionalment se'n consideren tres: les de producció, les de consum i les de treball.
- Les cooperatives de producció tenen per finalitat millorar les rendes dels seus associats a través de la gestió col·lectiva

de diversos serveis i béns. La base social que configura aquestes cooperatives són empreses, autònoms, professionals independents o altres formes jurídiques.

- Les cooperatives de consumidors i usuaris tenen per finalitat procurar un estalvi a les sòcies i també l'accés a béns de consum o serveis. La base social que configuren aquestes cooperatives són persones físiques, principalment.
- Les cooperatives de treball tenen per finalitat cobrir les necessitats de treball de les persones físiques que en són sòcies i generar ocupació a la comunitat on s'ubiquen. La base social que configuren aquestes cooperatives són persones físiques.

Per a la nostra anàlisi, considerem també les integrals, formades per persones que cooperativitzen diverses activitats alhora, principalment el treball i el consum. Les considerem per separat atès que la informació provinent de

les fonts oficials no permet emmarcar correctament el pes que representen, dins el conjunt, l'activitat de consum i la de treball.

Així doncs, segons l'activitat cooperativitzada, 3.428 cooperatives cooperativitzen el treball (75,86 %), 743 la producció (16,55 %), 270 el consum (5,97 %) i 78 són integrals i, per tant, cooperativitzen diverses activitats alhora (1,73 %).

Les cooperatives que cooperativitzen la producció tenen l'antiguitat mitjana més elevada, amb 35,55 anys, seguides de les de consum, amb 27,79 anys, les de treball, amb 17,39 anys, i les integrals, amb 14,47 anys.

Pel que fa al nombre de sòcies inicials, les integrals són les que tenen una mitjana més elevada, amb 881,59 sòcies, seguides de les que cooperativitzen el consum, amb 503,01 sòcies. Les que ho fan amb la producció tenen una mitjana inicial de 92,49 sòcies i les que ho fan amb el treball, de 4,57 sòcies.

Pel que fa a les que cooperativitzen la producció, cal destacar que la mitjana de sòcies inicials, de 92,49, són empreses, autònoms o professionals independents i altres formes jurídiques que, per fer més eficaços els seus negocis, s'agrupen en cooperatives i, per tant, de manera col·lectiva poden arribar a una sostenibilitat que individualment no tenen garantida.

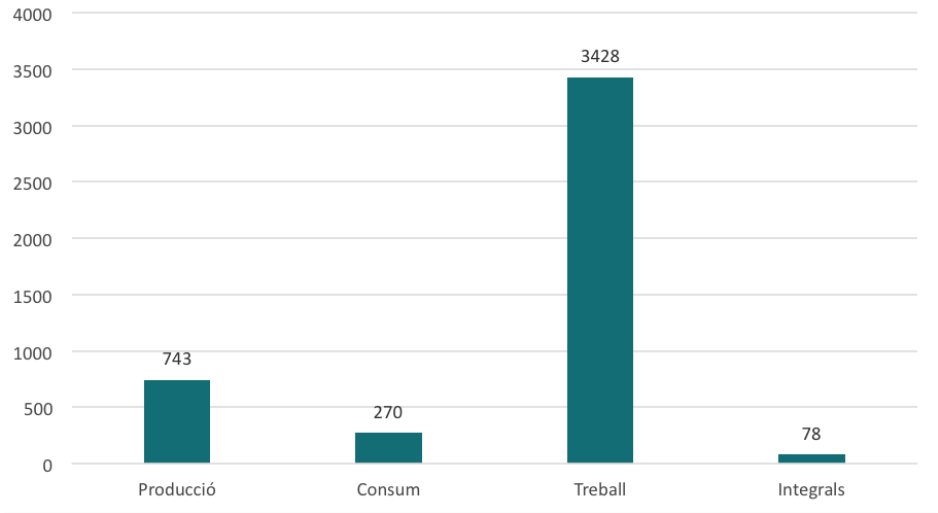

Figura 2. Recompte de cooperatives segons l'activitat cooperativitzada. Unitats: nombres absoluts.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

	Recompte	Percentatge	Mitjana antiguitat	Mitjana sòcies inicials
Producció	743	16,44	35,55	92,49
Consum	270	5,97	27,79	503,01
Treball	3.428	75,86	17,39	4,57
Integrals	78	1,73	14,47	881,59

Taula 3. Descriptius de les cooperatives segons l'activitat cooperativitzada. Unitats: nombres absoluts i mitjanes, percentatge.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Sector d'activitat i grups d'activitat CCAE

El 62 % de les cooperatives es dediquen al sector serveis (2.803 cooperatives) i multipliquen per quatre el nombre de cooperatives dels sectors industrials (655 cooperatives) i de la construcció (627 cooperatives). Les cooperatives del sector de l'agricultura són 434.

Les cooperatives del sector de l'agricultura són les que tenen una antiguitat mitjana més elevada, amb 36,91 anys. Les segueixen les

de la indústria, amb 27,53 anys, les de la construcció, amb 20,25 anys, i les de serveis, amb 17,09 anys.

Les cooperatives del sector de l'agricultura tenen 121,31 sòcies inicials de mitjana; les de serveis, 71,59 sòcies inicials i les de la indústria, 45,43 sòcies. Les de la construcció són les que tenen una mitjana de sòcies inicials més baixa, 9,43.

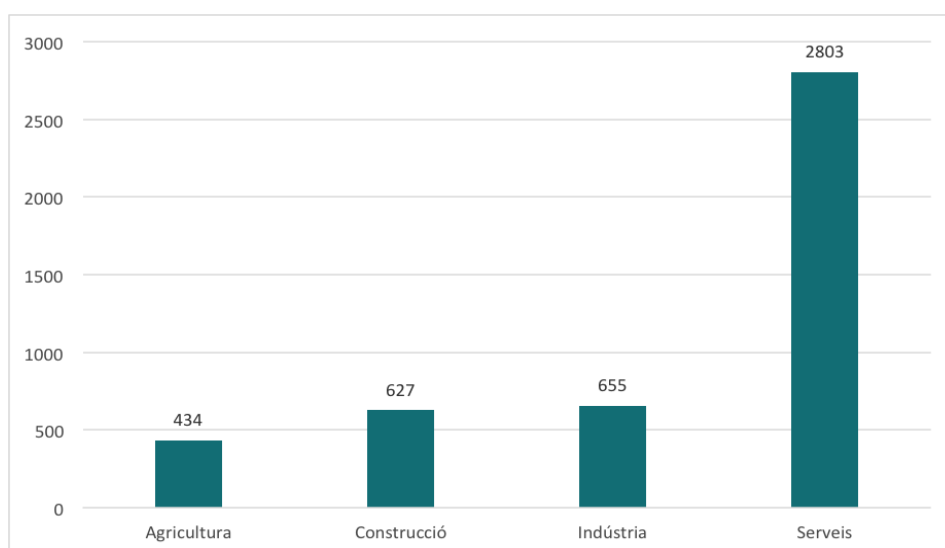

Figura 3. Recompte de cooperatives segons el sector d'activitat. Unitats: nombres absoluts.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Val a dir que, des de la segona meitat de la dècada dels anys quaranta, trobem cooperatives en tots els sectors d'activitat i principalment de la branca agrària, tant al sector de l'agricultura com al de la indústria, seguides de les de consumidors i usuaris, en el sector de serveis principalment. En aquesta època, comencen a néixer també cooperatives de treball associat del sector, principalment, industrial.

En el decurs dels anys posteriors, el cooperativisme agafa empena i força i es comença a estructurar en tota la diversitat de branques que avui dia coneixem. Neixen les primeres es-

coles cooperatives i el cooperativisme d'habitatge per resoldre necessitats educatives i habitacionals, reflex d'una societat amb inquietuds i molt relacionada en l'àmbit europeu.

Amb l'aturada forçada per la dictadura franquista, el cooperativisme queda altament afectat per la situació sociopolítica, que provoca que, fins a la restitució de la democràcia, el cooperativisme català no es pugui reestructurar de nou, ni es puguin emprendre iniciatives sota aquesta forma jurídica.

A partir dels anys vuitanta i fins a l'actualitat, hi ha un auge en la creació de cooperati-

ves. En l'àmbit sectorial passa, igual que el país en general, per diverses fases, on destaquem l'auge inicial dels anys vuitanta del cooperati-

visme en el sector industrial, que gradualment va donar protagonisme al sector serveis.

	Recompte	Percentatge	Mitjana antiguitat	Mitjana sòcies inicials
Agricultura	434	9,60	36,91	121,31
Construcció	627	13,87	20,25	9,43
Indústria	655	14,49	27,53	45,43
Serveis	2803	62,03	17,09	71,59

Taula 4. Descriptius de les cooperatives segons el sector d'activitat. Unitats: nombres absoluts i mitjanes, percentatge.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Totes les cooperatives d'ensenyament es troben únicament en el sector serveis, mentre que les cooperatives d'habitatge majoritàriament es troben en el sector de la construcció (77,14 %) i en el de serveis (22,86 %). El 66,45 % de les cooperatives de treball són del

sector serveis; el 15,63 %, del sector industrial; el 15,25 %, del sector de la construcció, i el 2,67 %, del sector de l'agricultura. Un 20,09 % de les cooperatives agràries són del sector industrial i un 6,7 % del sector serveis.

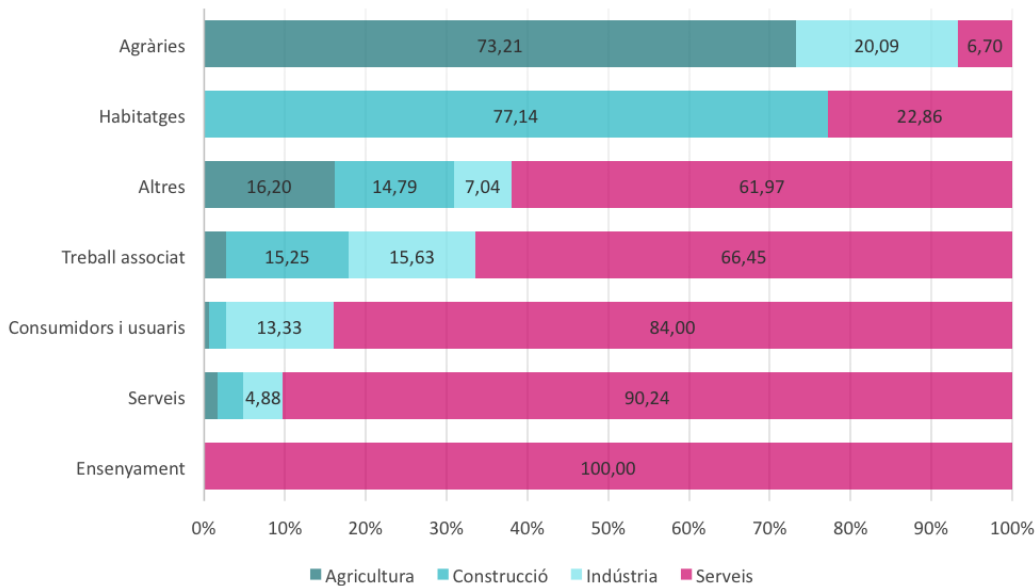

Figura 4. Distribució de les cooperatives per sector d'activitat segons branca. Unitats: percentatges.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Comerç i hostaleria és el grup d'activitat del CCAE que acumula més cooperatives, un total de 792 (17,53 %). Els següents grups d'activitat més nombrosos són el de la construcció, amb 626 cooperatives (13,85 %), el de la indústria manufacturera, amb 622 cooperatives

(13,76 %), el d'activitats professionals i serveis auxiliars, amb 576 cooperatives (12,75 %), el de transport, emmagatzematge i comunicació, amb 541 cooperatives (11,97 %), i el d'ensenyament i activitats sanitàries i socials, amb 497 cooperatives (11 %).

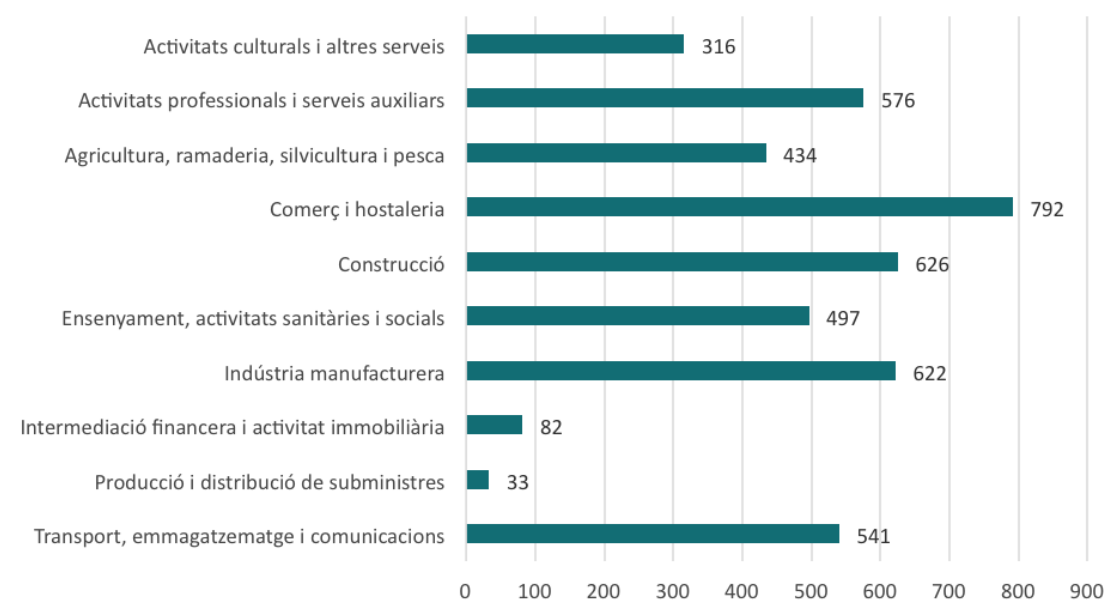

Figura 5. Nombre de cooperatives segons el grup d'activitat CCAE. Unitats: nombres absoluts.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Les cooperatives amb més antiguitat són les del grup d'activitat d'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca, amb 36,91 anys de mitjana. Les segueixen les del grup d'activitat de la indústria manufacturera, amb 27,94 anys, i les de la construcció, amb 20,19 anys.

Les de producció i distribució de subministraments són les que tenen un major nombre de sòcies inicials, amb 222,88 sòcies de mitjana. Les segueixen les d'activitats culturals i altres serveis, amb 172,8 sòcies, comerç i hostaleria, amb 162,24 sòcies, i agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca, amb 121,31 sòcies.

	Recompte	Percentatge	Mitjana antiguitat	Mitjana sòcies inicials
Activitats culturals i altres serveis	316	6,99	16,35	172,80
Activitats professionals i serveis auxiliars	576	12,75	14,26	10,84
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	434	9,60	36,91	121,31
Comerç i hostaleria	792	17,53	19,67	162,24
Construcció	626	13,85	20,19	9,43
Ensenyament, activitats sanitàries i socials	497	11,00	18,22	10,66
Indústria manufacturera	622	13,76	27,94	36,02
Intermediació financera i activitat immobiliària	82	1,81	17,90	33,61
Producció i distribució de subministres	33	0,73	19,73	222,88
Transport, emmagatzematge i comunicacions	541	11,97	15,69	6,03

Taula 5. Descriptius de les cooperatives segons grups d'activitat CCAE. Unitats: nombres absoluts i mitjanes, percentatge.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

A gairebé tots els grups d'activitat del CCAE són majoritàries les cooperatives que cooperativitzen el treball, que també són majoritàries, com a branca, en el conjunt del cooperativisme. Tenen una distribució diferenciada les del grup d'activitat de l'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca, on són majoritàries les cooperatives que cooperativitzen la producció, en particular de la branca d'agràries, amb un 77,42 %; les que ho fan amb el treball representen el 20,74 %; les integrals, un 1,61 %; i les

que ho fan amb el consum, un 0,23 %. També té una distribució diferenciada el grup d'activitat de producció i distribució de subministres, on el 50 % de cooperatives cooperativitzen el consum, el 34,38% cooperativitzen el treball i el 15,63 %, la producció. I, en menor mesura, el grup d'activitat d'intermediació financera i activitat immobiliària, on el 60,98 % cooperativitzen el treball, el 24,39 % el consum, el 10,98 % la producció i el 3,66 % són integrals.

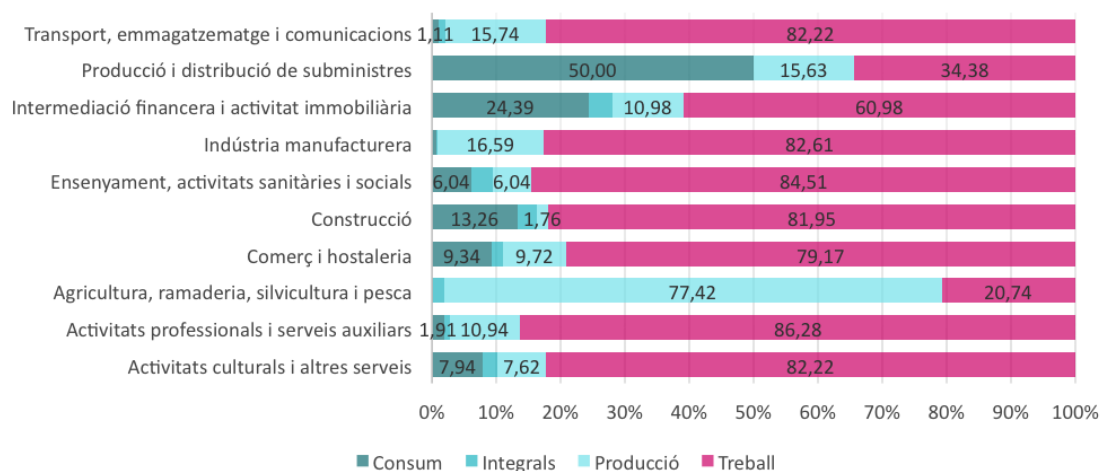

Figura 6. Distribució de les cooperatives per grups d'activitat CCAE segons activitat cooperativitzada. Unitats: percentatges.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

El 30,74 % de les cooperatives que cooperativitzen el consum són del sector de la construcció i el 27,41 % del de comerç i hostaleria. El 24,36 % de les cooperatives integrals són de la construcció i el 21,79 % són d'ensenyament i d'activitats sanitàries i socials. El 45,22 % de les cooperatives que coopera-

tivitzen la producció són d'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca i el 13,86 % són de la indústria manufacturera. El 18,31 % de les cooperatives que cooperativitzen el treball són del sector del comerç i l'hostaleria i el 14,98 % són de la construcció i de la indústria manufacturera.

	Consum		Integrals		Producció		Treball	
	% fila ⁽¹⁾	% columna ⁽²⁾	% fila	% columna	% fila	% columna	% fila	% columna
Activitats culturals i altres serveis	7,94	9,26	2,22	8,97	7,62	3,23	82,22	7,56
Activitats professionals i serveis auxiliars	1,91	4,07	0,87	6,41	10,94	8,48	86,28	14,52
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	0,23	0,37	1,61	8,97	77,42	45,22	20,74	2,63
Comerç i hostaleria	9,34	27,41	1,77	17,95	9,72	10,36	79,17	18,31
Construcció	13,26	30,74	3,04	24,36	1,76	1,48	81,95	14,98
Ensenyament, activitats sanitàries i socials	6,04	11,11	3,42	21,79	6,04	4,04	84,51	12,27
Indústria manufacturera	0,64	1,48	0,16	1,28	16,59	13,86	82,61	14,98
Intermediació financera i activitat immobiliària	24,39	7,41	3,66	3,85	10,98	1,21	60,98	1,46
Producció i distribució de subministres	50,00	5,93	0,00	0,00	15,63	0,67	34,38	0,32
Transport, emmagatzematge i comunicacions	1,11	2,22	0,93	6,41	15,74	11,44	82,22	12,97

Taula 6. Distribució de les cooperatives segons grups d'activitat CCAE i segons activitat cooperativitzada. Unitats: percentatges.

⁽¹⁾ El «% fila» mostra com es distribueixen els epígrafs de cada filera en cadascuna de les categories de les columnes (les cel·les en blanc de cada filera sumen 100 %).

⁽²⁾ El «% columna» mostra com es reparteixen cadascuna de les categories de les columnes en els diferents epígrafs de les fileres (cada columna grisa suma 100 %).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Àmbit territorial

El 57,42 % de les cooperatives tenen la seu social a l'àmbit metropolità. Ponent, que és el segon àmbit territorial amb un nombre més elevat de cooperatives, agrupa el 9,65 % de les cooperatives catalanes.

Les cooperatives del Camp de Tarragona són les que tenen més antiguitat, amb 33,22

anys, i un nombre mitjà de sòcies inicials més elevat, amb 103,23 sòcies. Les cooperatives amb menys antiguitat, de mitjana, se situen a l'àmbit metropolità, amb 17,73 anys de mitjana. I les que tenen un nombre de sòcies inicials més baix se situen al Penedès, amb 18,37 sòcies de mitjana.

	Recompte	Percentatge	Mitjana antiguitat	Mitjana sòcies inicials
Alt Pirineu i Aran	54	1,19	21,83	71,96
Camp de Tarragona	272	6,02	33,22	103,23
Comarques centrals	345	7,63	19,46	19,51
Comarques gironines	280	6,20	20,61	22,77
Àmbit metropolità	2.595	57,42	17,73	76,53
Penedès	267	5,91	19,97	18,37
Ponent	436	9,65	30,89	57,21
Terres de l'Ebre	270	5,97	26,49	57,23

Taula 7. Descriptius de les cooperatives segons l'àmbit territorial. Unitats: nombres absoluts i mitjanes, percentatge.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Figura 7. Recompte i distribució de les cooperatives segons l'àmbit territorial. Unitats: nombres absoluts i percentatges.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

A tots els territoris són majoritàries les cooperatives que cooperativitzen el treball. Ponent és el territori amb el menor percentatge de cooperatives de treball associat de Catalunya; en canvi, les cooperatives agràries representen el 40,37 %. A Ponent, la cooperativització del treball representa el 51,38 %, la de producció és del 44,71 % i la de consum, del 3,67 %.

També és destacable el Camp de Tarragona, ja que les cooperatives que cooperativitzen el treball representen el 61,76 %, les que ho fan amb la producció, el 32,35 %, les que ho fan amb el consum, el 5,15 %, i les integrals, el 0,74 %. Al Camp de Tarragona les cooperatives agràries representen el 29,04 % del conjunt de cooperatives.

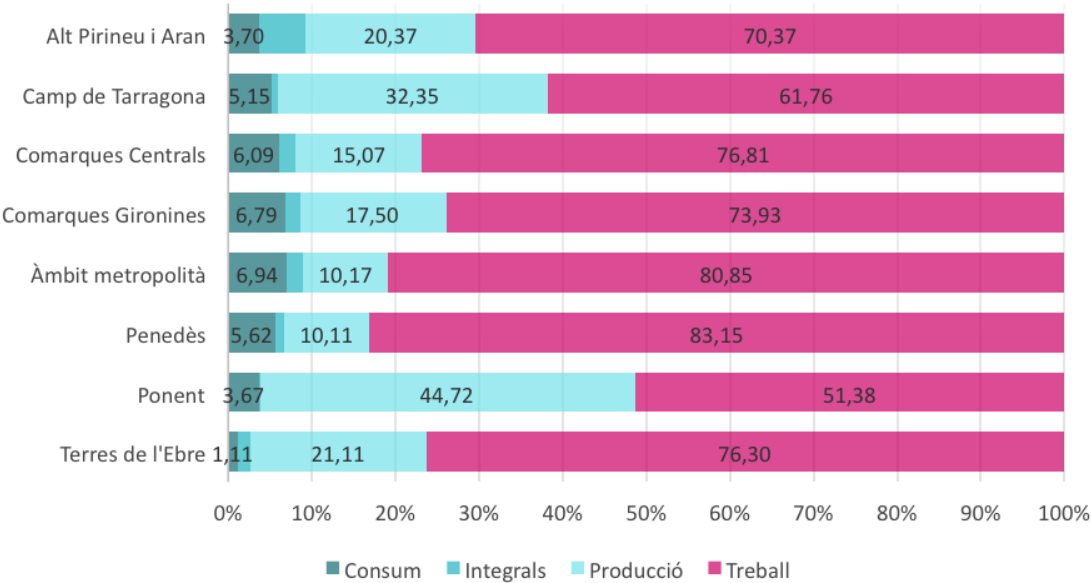

Figura 8. Distribució de les cooperatives per àmbit territorial segons l'activitat cooperativitzada. Unitats: percentatges. Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Són precisament els territoris de Ponent i el Camp de Tarragona els que posen límits a l'hegemonia de l'àmbit metropolità en el repartiment dels tipus de cooperatives. Les coopera-

tives que cooperativitzen la producció es troben només en un 35,53 % a l'àmbit metropolità; un 26,24 % són a Ponent i un 11,84 %, al Camp de Tarragona.

	Consum		Integrals		Producció		Treball	
	% fila ⁽¹⁾	% columna ⁽²⁾	% fila	% c columna	% fila	% columna	% fila	% columna
Alt Pirineu i Aran	3,70	0,74	5,56	3,85	20,37	1,48	70,37	1,11
Camp de Tarragona	5,15	5,19	0,74	2,56	32,35	11,84	61,76	4,90
Comarques centrals	6,09	7,78	2,03	8,97	15,07	7,00	76,81	7,73
Comarques gironines	6,79	7,04	1,79	6,41	17,50	6,59	73,93	6,04
Àmbit metropolità	6,94	66,67	2,04	67,95	10,17	35,53	80,85	61,20
Penedès	5,62	5,56	1,12	3,85	10,11	3,63	83,15	6,48
Ponent	3,67	5,93	0,23	1,28	44,72	26,24	51,38	6,53
Terres de l'Ebre	1,11	1,11	1,48	5,13	21,11	7,67	76,30	6,01

Taula 8. Distribució de les cooperatives segons l'àmbit territorial i segons l'activitat cooperativitzada. Unitats: percentatges.

⁽¹⁾ El «% fila» mostra com es distribueixen els epígrafs de cada filera en cadascuna de les categories de les columnes (les cel·les en blanc de cada filera sumen 100 %).

⁽²⁾ El «% columna» mostra com es reparteixen cadascuna de les categories de les columnes en els diferents epígrafs de les fileres (cada columna grisa suma 100 %).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Per sector d'activitat, les cooperatives del sector serveis representen la meitat o més dels territoris de les comarques centrals (50 %), el Penedès (59,93 %), les comarques gironines (64,29 %) i l'àmbit metropolità (72,95 %). Es troben per sobre del 40 % a les Terres de l'Ebre (41,85 %), l'Alt Pirineu i Aran (44,44 %) i el

Camp de Tarragona (48,16 %). I es troben per sota d'un terç a Ponent (29,82 %).

A Ponent les cooperatives del sector de l'agricultura representen el 43,81 %. Aquest és el percentatge més elevat, seguit del Camp de Tarragona (19,85 %) i l'Alt Pirineu i Aran (18,52 %).

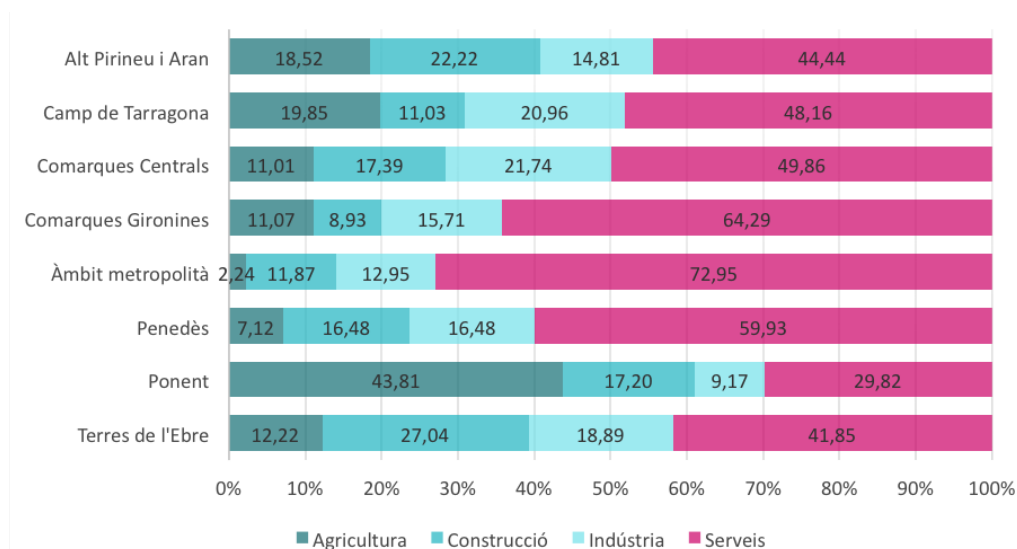

Figura 9. Distribució de les cooperatives per àmbit territorial segons el sector d'activitat. Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Per sectors d'activitat, és on més repartides queden les cooperatives. Tot i que a l'àmbit metropolità es troba el 67,53 % de les cooperatives del sector dels serveis, hi trobem també el 51,30 % de les cooperatives del sector de la indústria, el 49,12 % de les del sector de la construcció i el 13,36 % de les del sector de l'agricultura.

En el cas de les cooperatives del sector de l'agricultura, el 44,01 % es troben a Ponent,

el 13,36 % a l'àmbit metropolità i el 12,44 % al Camp de Tarragona.

Pel que fa a les cooperatives del sector de la construcció, a Ponent es troba l'11,96 % i a les Terres de l'Ebre l'11,64 %.

Les cooperatives del sector de la indústria, fora de l'àmbit metropolità, es troben en un 11,45 % a les comarques centrals.

	Agricultura		Construcció		Indústria		Serveis	
	% fila ⁽¹⁾	% columna ⁽²⁾	% fila	% columna	% fila	% columna	% fila	% columna
Alt Pirineu i Aran	18,52	2,30	22,22	1,91	14,81	1,22	44,44	0,86
Camp de Tarragona	19,85	12,44	11,03	4,78	20,96	8,70	48,16	4,67
Comarques centrals	11,01	8,76	17,39	9,57	21,74	11,45	49,86	6,14
Comarques gironines	11,07	7,14	8,93	3,99	15,71	6,72	64,29	6,42
Àmbit metropolità	2,24	13,36	11,87	49,12	12,95	51,30	72,95	67,53
Penedès	7,12	4,38	16,48	7,02	16,48	6,72	59,93	5,71
Ponent	43,81	44,01	17,20	11,96	9,17	6,11	29,82	4,64
Terres de l'Ebre	12,22	7,60	27,04	11,64	18,89	7,79	41,85	4,03

Taula 9. Distribució de les cooperatives segons l'àmbit territorial i segons el sector d'activitat. Unitats: percentatges.

⁽¹⁾ El «% fila» mostra com es distribueixen els epígrafs de cada filera en cadascuna de les categories de les columnes (les cel·les en blanc de cada filera sumen 100 %).

⁽²⁾ El «% columna» mostra com es reparteix cadascuna de les categories de les columnes en els diferents epígrafs de les fileres (cada columna grisa suma 100 %).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Municipis XMESS

La Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària (XMESS) agrupa un conjunt de cinquanta municipis que s'han proposat l'objectiu de fomentar l'Economia Social i Solidària (ESS) en els seus territoris. La finalitat de la xarxa, segons el seu lloc web, ha de ser «promoure, reforçar i consoli-

dar aquest àmbit [ESS], fixant objectius i estratègies comunes, així com fomentant la cooperació i l'acció conjunta entre els seus membres, i fer-ho des del diàleg permanent amb els seus actors». Aquests municipis es troben distribuïts al llarg del territori, tal com es mostra a la figura següent.

Figura 10. Identificació dels municipis que formen part de la xarxa XMESS.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del mapa de municipis adherits de la XMESS.

Als municipis de la XMESS hi ha 2.293 cooperatives, cosa que representa la meitat de les cooperatives de Catalunya. L'antiguitat mitjana de les cooperatives als municipis de la XMESS és de 17,25 anys. Això representa 7,5 anys menys de mitjana que als municipis que no són de la XMESS i 3,7 anys menys que la mitjana del conjunt de cooperatives catalanes.

Pel que fa al nombre de persones sòcies inicials, de mitjana les cooperatives que estan en municipis de la XMESS tenen 86,32 sòcies, la qual cosa representa 45,4 persones més de mitjana que les cooperatives que es troben en municipis que no són de la XMESS i 22,37 persones sòcies menys que la mitjana del conjunt de cooperatives catalanes.

Les cooperatives que majoritàriament estan situades als municipis que formen part de la XMESS són de l'àmbit metropolità (70 %). Més del 60 % de les cooperatives d'altres àrees de Catalunya es distribueixen per altres municipis.

El grup d'activitat més present als municipis de la XMESS és el de comerç i hostaleria, amb un 18,4 %, seguit pel grup d'activitats professionals i serveis auxiliars, amb un 17,01 %. També es troben per sobre del 10 % els grups d'activitat de transport, emmagatzematge i comunicacions (14,57 %), indústria manufacturera (12,34 %), construcció (12,3 %) i ensenyament, activitats sanitàries i socials (12,17 %). El grup d'activitat d'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca és el que mostra més diferència entre

les cooperatives dels municipis de la XMESS, presents en un 1,96 %, i les cooperatives dels municipis que no són de la XMESS, presents en un 17,47 %.

Segons l'activitat cooperativitzada, la diferència més gran en la distribució de les cooperatives que hi ha als municipis de la XMESS i els altres municipis es dona entre les que cooperativitzen el treball i les de producció. Mentre que el 82,08 % de les cooperatives als municipis

de la XMESS cooperativitzen el treball i el 9,25 % la producció, als municipis que no són de la XMESS la cooperativització del treball representa un 69,45 % i la de producció, el 23,85 %.

Per branques cooperatives, també cal destacar que el 53,85 % de les cooperatives d'ensenyament i el 67,62 % de les cooperatives d'habitatge es troben en municipis de la XMESS.

	Consum		Integrals		Producció		Treball	
	% fila ⁽¹⁾	% columna ⁽²⁾	% fila	% columna	% fila	% columna	% fila	% columna
Municipis XMESS	6,45	54,81	2,22	65,38	9,25	28,53	82,08	54,90
Altres municipis	5,48	45,19	1,21	34,62	23,85	71,47	69,45	45,10

Taula 10: Distribució de les cooperatives segons municipis XMESS i segons activitat cooperativitzada. Unitats: percentatges.

⁽¹⁾ El «% fila» mostra com es distribueixen els epígrafs de cada filera en cadascuna de les categories de les columnes (les cel·les en blanc de cada filera sumen 100 %).

⁽²⁾ El «% columna» mostra com es reparteixen cadascuna de les categories de les columnes en els diferents epígrafs de les fileres (cada columna grisa suma 100 %).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Quant als sectors d'activitat, el dels serveis representa el 72,7 % de les cooperatives dels municipis de la XMESS i el 51,06 % de les cooperatives dels altres municipis. El sector de l'agricultura està més estès, principalment, en altres municipis (89,4 %) i el de la construcció està distribuït de forma més igualada,

però la majoria està a municipis que no són de la XMESS (55,02 %). Succeeix el mateix amb el sector de la indústria (54,35 % a municipis que no són de la XMESS). En canvi, el 59,47 % del sector dels serveis està als municipis de la XMESS.

	Agricultura		Construcció		Indústria		Serveis	
	% fila ⁽¹⁾	% columna ⁽²⁾	% fila	% columna	% fila	% columna	% fila	% columna
Municipis XMESS	1,96	10,37	12,30	44,98	13,04	45,65	72,70	59,47
Altres municipis	17,48	89,63	15,50	55,02	15,99	54,35	51,03	40,53

Taula 11: Distribució de les cooperatives segons municipis XMESS i segons sector d'activitat. Unitats: percentatges.

⁽¹⁾ El «% fila» mostra com es distribueixen els epígrafs de cada filera en cadascuna de les categories de les columnes (les cel·les en blanc de cada filera sumen 100 %).

⁽²⁾ El «% columna» mostra com es reparteixen cadascuna de les categories de les columnes en els diferents epígrafs de les fileres (cada columna grisa suma 100 %).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Cooperatives de Catalunya.

Persones treballadores

El percentatge de cooperatives segons el nombre de persones treballadores en règim general de cotització s'ha mantingut estable des de l'any 2014 fins al 2020. Aquest últim any les dades mostren un increment de la petita empresa,

d'entre 10 i 50 treballadors/es, i de la mitjana empresa, de menys de 250 treballadors/es, que ha anat en detriment del percentatge de micro-empreses, de menys de 10 treballadors/es.

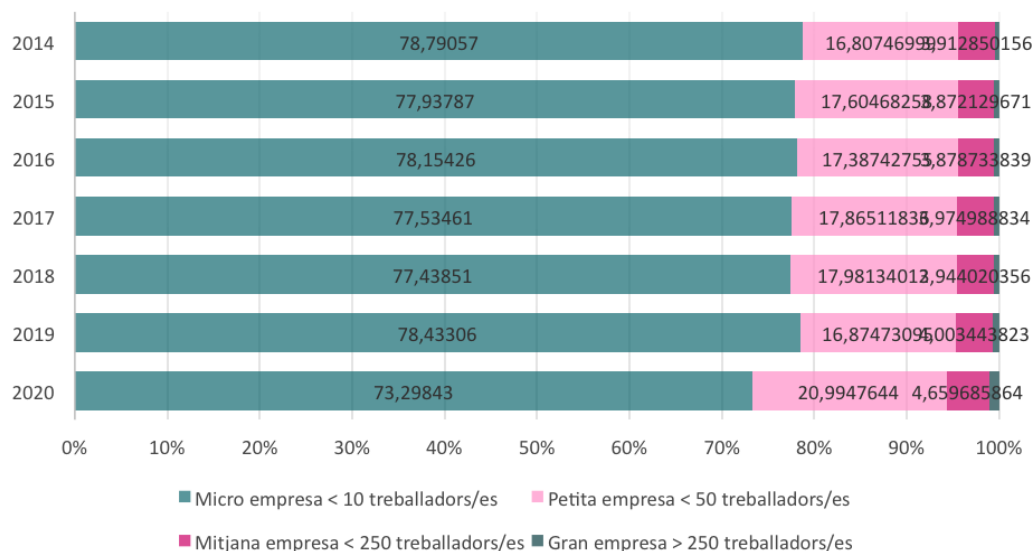

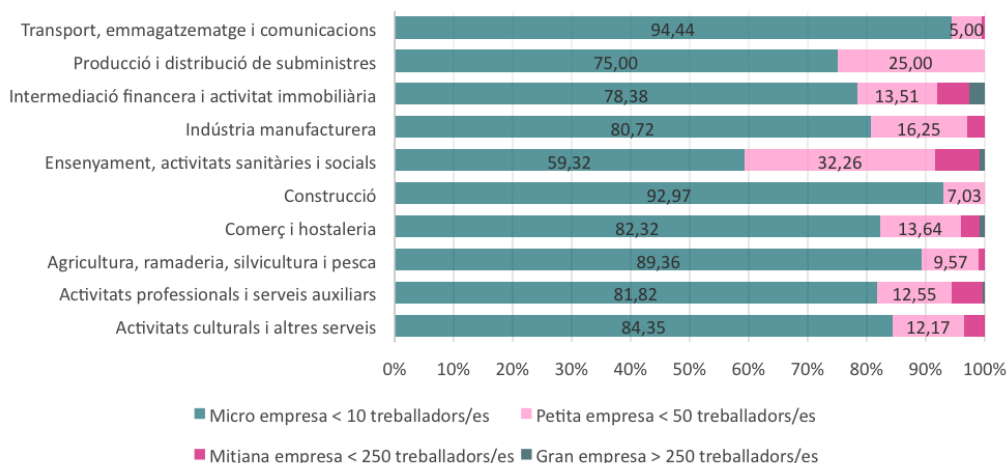
Figura 11. Distribució de les cooperatives segons el nombre de persones treballadores i l'any. Unitats: percentatges.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri de Treball i Economia Social.

La comparació del percentatge de cooperatives segons el nombre de persones treballadores per grup d'activitat mostra que, comparant l'any 2014 amb l'any 2020, el percentatge de microempreses s'ha anat reduint i s'ha incrementat, sobretot, el percentatge de petites empreses. És destacable, però, el cas del sector de producció i distribució de subministres, perquè en aquest cas el percentatge de petites empreses continua igual durant els anys 2014 i 2020 (25 %), mentre que el percentatge de microempreses s'ha reduït en igual mesura que han aparegut empreses mitjanes (12,5 %).

També s'ha incrementat, tot i que en menor mesura, el percentatge de grans empreses. És destacable el canvi en el grup d'activitat d'ensenyament i activitats sanitàries i socials, on ha passat d'un 0,8 % a un 2,61 %.

En aquest sentit, cal destacar la consolidació d'empreses que agafen major dimensió social i, per tant, la generació d'ocupació: bé per la incorporació de socis treballadors o de treball, bé per la incorporació de persones treballadores per compte aliè, no sòcies.

2014

2020

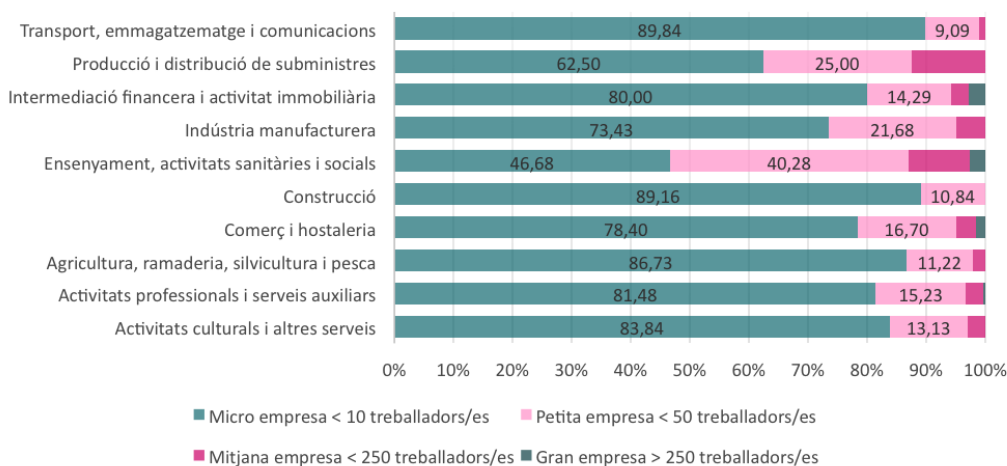

Figura 12. Distribució de les cooperatives segons el nombre de persones treballadores i el grup d'activitat. Anys 2014 i 2020. Unitats: percentatges.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri de Treball i Economia Social.

El nombre de persones treballadores a les cooperatives catalanes va augmentar en un 3,98 % de 2016 a 2017 i es va situar en 44.098. Entre els anys 2017 i 2019, el nombre de persones treballadores va disminuir fins a un -14,1 % i es va situar en les 37.897 persones treballadores. Aquest descens es va produir sobretot en les treballadores de cooperatives en el règim de cotització d'autònoms (treball associat), que va passar de 15.688 l'any 2017 a 7.176 l'any 2019. En canvi, el nombre de persones treballadores en règim general ha man-

tingut una tendència positiva de creixement. Les dades a mitjan any 2020 continuen amb la tendència decreixent, tot i que amb un cert relaxament. Aquesta variació de decreixement i creixement entre règims de cotització es pot donar per dos factors: d'una banda, projectes consolidats de cooperatives de treball associat que han migrat del règim d'autònoms al règim general i, de l'altra, la finalització de projectes de cooperatives de treball associat que dona pas a l'acabament de l'activitat cooperativitzada i, per tant, del lloc de treball.

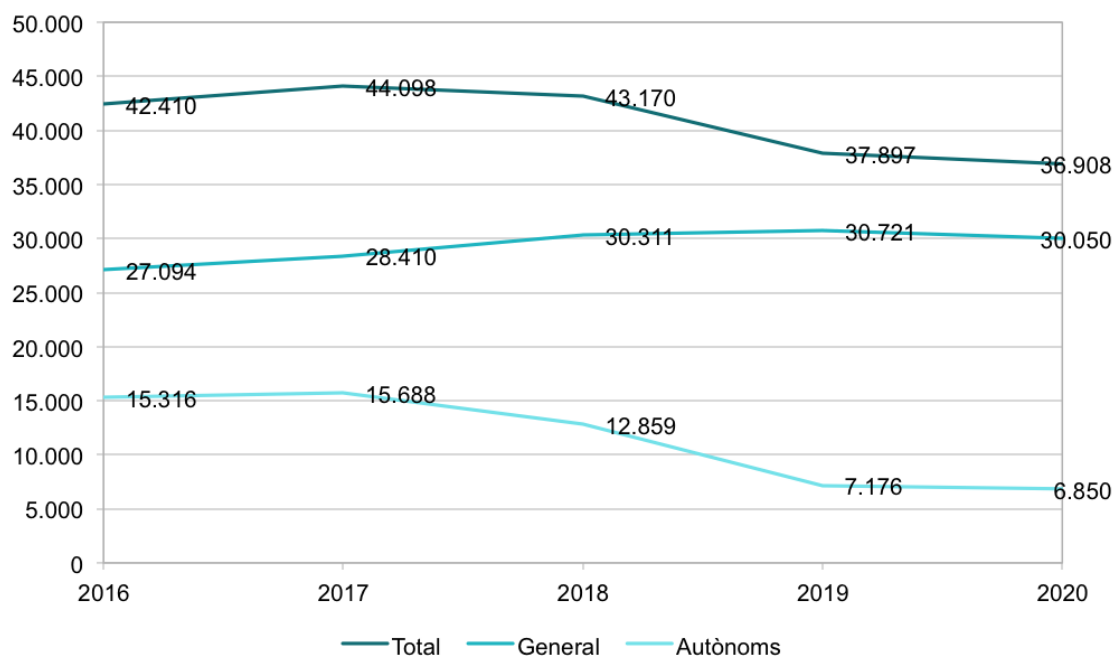

Figura 13. Nombre de persones treballadores a les cooperatives catalanes. Anys 2016-2020. Unitats: nombres absoluts.

Nota: totes les dades són relatives al quart trimestre de l'any, excepte les de 2020, que corresponen al segon trimestre. En aquest segon trimestre de 2020, hi ha 3.976 llocs de treball del règim general de cotització que no estan comptabilitzats amb els 30.050 i que corresponen a llocs de treball generats per cooperatives que tenen centres de treball a Catalunya però la seu social fora de Catalunya.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri de Treball i Economia Social.

El percentatge de persones treballadores en el règim general de cotització ha anat augmentant des de l'any 2016 fins a l'any 2020. Per a aquest últim any, el percentatge de persones treballadores en el règim general a les cooperatives catalanes és del 81,42 %.

Cal destacar que, en aquest segon trimestre de 2020, hi ha 3.976 llocs de treball del règim general de cotització que no estan comptabilitzats amb els 30.050 i que corresponen a llocs de treball generats per cooperatives que tenen centres de treball a Catalunya però la seu social fora de Catalunya.

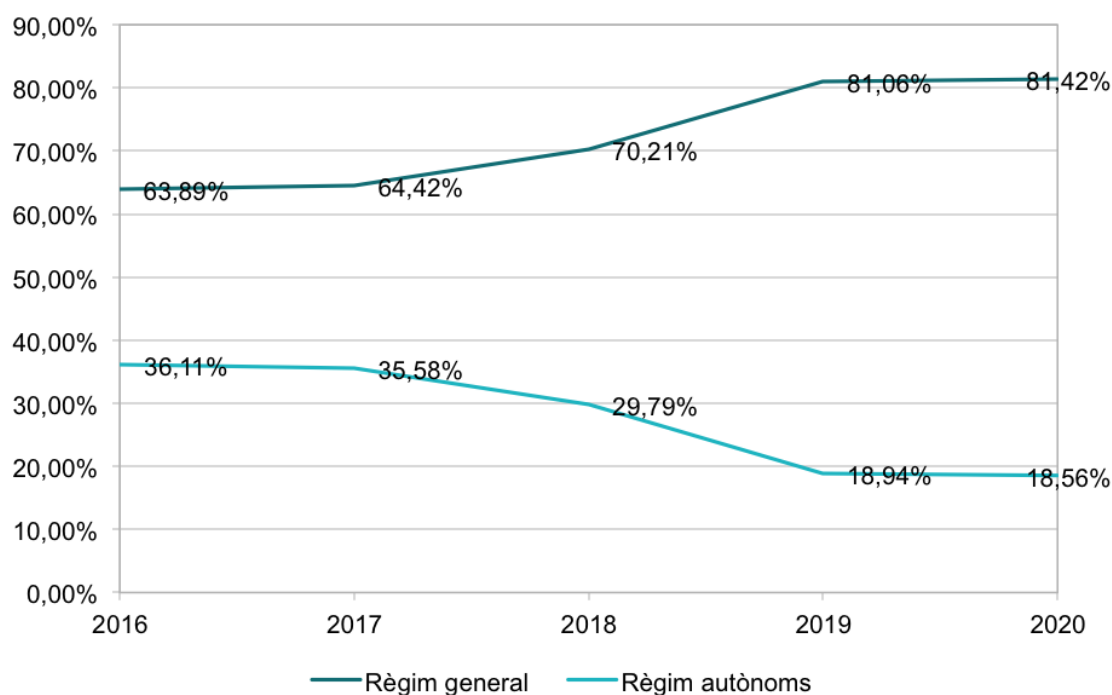

Figura 14. Evolució de la distribució de les persones treballadores de les cooperatives segons si són del règim general o del d'autònoms. Unitats: percentatges.

Nota: totes les dades són relatives al quart trimestre de l'any, excepte en el cas de 2020, que corresponen al segon trimestre.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri de Treball i Economia Social.

Xifres econòmiques

L'import net de la xifra de negocis indica el volum de negoci o d'ingressos que té una empresa en un any concret i representa la valoració total de les vendes i prestacions de serveis que ha fet l'empresa.

L'import net de la xifra de negocis va disminuir un 1,13 % l'any 2015. Entre els anys

2015 i 2018 l'import net de la xifra de negoci ha tingut una tendència positiva, amb increments d'entre el 2 % i el 3 %, que mostra un estancament amb un mínim recés l'any 2019. La xifra de negoci agregada de les cooperatives catalanes l'any 2019 se situa en 5.303.099 milers d'euros.

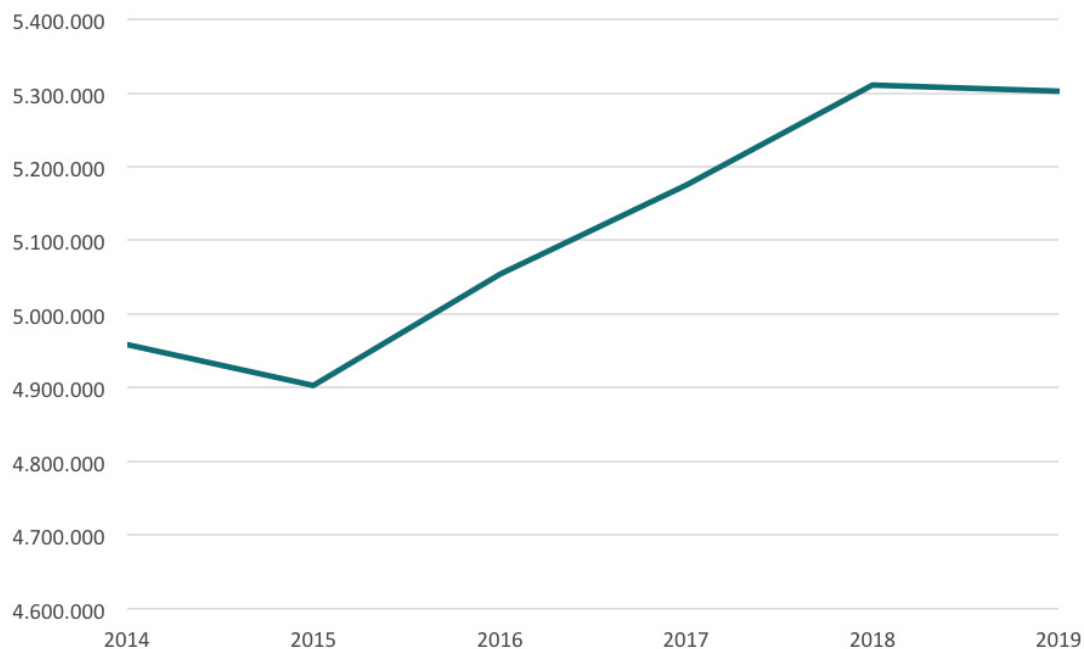

Figura 15. Import net agregat de la xifra de negoci de les cooperatives catalanes. Anys 2014-2019. Unitats: milers d'euros.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'impost de societats de l'AEAT.

Segons les dades recollides per l'AEAT, la despesa agregada de personal de les cooperatives catalanes ha tingut una tendència positiva entre els anys 2014 i 2018. Aquesta tendència, amb increments anuals d'entre el 3 % i el 8 %,

acumula un increment del 23,02 % entre els anys 2014 i 2018, però canvia de forma dràstica l'any 2019, quan pateix un descens del -13,98 % en un sol any i se situa a nivells gairebé del 2015.

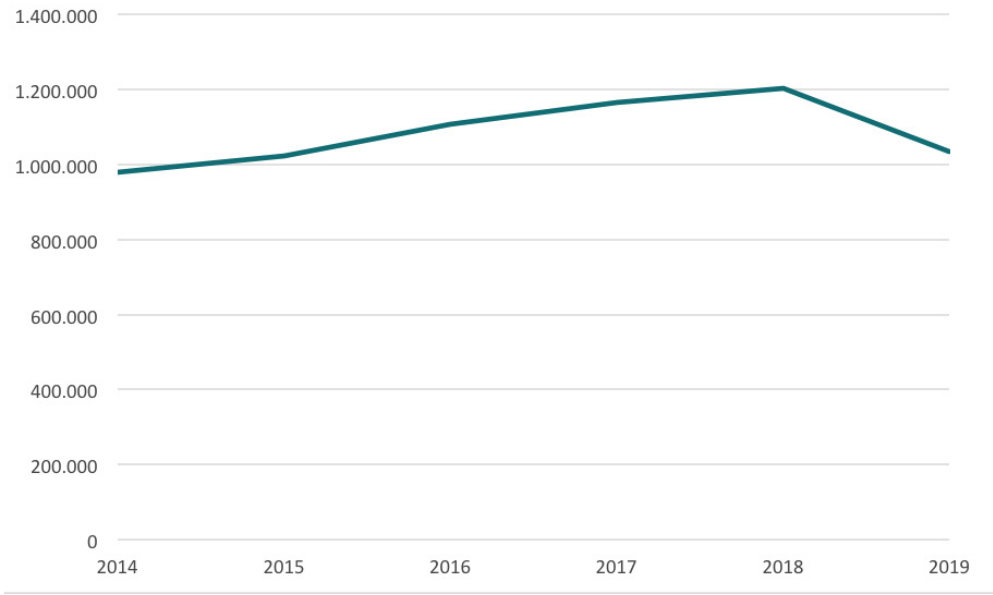

Figura 16. Import agregat de les despeses de personal de les cooperatives catalanes. Anys 2014-2019. Unitats: milers d'euros.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'impost de societats de l'AEAT.

El nombre de cooperatives que han presentat l'impost de societats de l'AEAT ha tingut petits descensos i petits increments al llarg de la sèrie temporal disponible. Tot i això, la mitjana de l'import net de la xifra de

negocis ha tingut una evolució positiva en el conjunt dels anys, així com també la mitjana en despesa de personal, que, tot i la gran davallada de l'últim any, es manté per sobre de la mitjana de 2014.

	Nombre d'empreses	Import net de la xifra de negocis	Despeses de personal	Mitjana INXN ⁽¹⁾ per empresa	Mitjana DP ⁽²⁾ per empresa
2019	4.244	5.303.099	1.035.430	1.250	244
2018	4.234	5.310.403	1.203.741	1.254	284
2017	4.294	5.175.247	1.164.400	1.205	271
2016	4.246	5.055.090	1.106.447	1.191	261
2015	4.291	4.903.010	1.024.132	1.143	239
2014	4.305	4.959.236	978.481	1.152	227

Taula 12: Import net agregat de la xifra de negoci i despeses de personal de les cooperatives catalanes. Anys 2014-2019. Unitats: milers d'euros.

⁽¹⁾ INXN: Import net de la xifra de negocis

⁽²⁾ DP: Despesa de personal

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'impost de societats de l'AEAT.

Bibliografia

- FEDERACIÓ DE COOPERATIVES AGRÀRIES DE CATALUNYA (2021). Memòria social. <<https://www.cooperativesagraries.cat/ca/memoria-social.html>> [Consulta: 30 de juny de 2022].
- FEDERACIÓ DE COOPERATIVES DE TREBALL DE CATALUNYA (2021). Memòria social. <https://www.cooperativestreball.coop/sites/default/files/materials/memoria_2021.pdf> [Consulta: 30 de juny de 2022].
- FEDERACIÓ DE COOPERATIVES DE CONSUMIDORS I USUARIS DE CATALUNYA (2021). Memòria social.
- FEDERACIÓ DE COOPERATIVES D'ENSENYAMENT DE CATALUNYA (2021). Memòria social.
- FEDERACIÓ DE COOPERATIVES D'HABITATGE DE CATALUNYA (2021). Memòria social.
- CONFEDERACIÓ DE COOPERATIVES DE CATALUNYA (2022). Informe del Cooperativisme a Catalunya. <<https://cooperativescatalunya.coop/wp-content/uploads/2022/04/InformeCooperativismeCatala2022.pdf>> [Consulta: 30 de juny de 2022].
- CONFEDERACIÓ DE COOPERATIVES DE CATALUNYA (2022). Memòria Social. <https://cooperativescatalunya.coop/wp-content/uploads/2022/07/ms_2021.pdf> [Consulta: 30 de juny de 2022].
- CONSELL DE TREBALL ECONÒMIC I SOCIAL DE CATALUNYA (2022). Memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya 2021.
- PARLAMENT DE CATALUNYA (2021). Text de la moció sobre l'economia social. <<https://www.parlament.cat/document/actualitat/231795623.pdf>> [Consulta: 30 de juny de 2022].